

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. д-р Румен Петров Владимир, преподавател по наказателно и по международно наказателно право, член на научното жури, назначено със заповед на Ректора на Варненския Свободен Университет „Черноризец Храбър“ /ВСУ/, № 461 от 19.07.2024г. ;

За научната продукция и учебната дейност на доц. д-р Галина Димитрова Ковачева – единствен кандидат за участие в конкурса за заемане на академичната длъжност „Професор“ в професионалното направление 3.6 Право, по специалността Криминология. Конкурсът е обявен в ДВ, бр. 35 от 19.04.2024г., за нуждите на ВСУ „Черноризец Храбър“.

1. Общо представяне на получените материали по конкурса.

Преди всичко трябва да се каже, че на мене и на останалите членове на научното жури са представени необходимия голям брой документи за законосъобразното провеждане на заключителната изборна процедура. Представени са необходимите служебни бележки, удостоверения, справки, декларации, списъци и всички други писмени материали, за законосъобразното провеждане на конкурса и на неговата заключителна част, която отразява конкретната оценка на журито, да бъде ли предложен и избран кандидатът да заеме съответната академична длъжност.

От представените материали по конкурса е видно, че се участва с една монография, един учебник, една студия, една статия и девет доклада от научни конференции, проведени от ВСУ през последните четири години. Общо тринадесетте публикации са написани и издадени от автора след придобиване на академичната длъжност „доцент“ през 2019г. Тези /и останалите други общо около 50/ публикации са включени в референтния списък на НАЦИД. За рецензиране приемам всичките 13 на брой публикации, въпреки че някои от тях изцяло или отчасти творчески са инкорпорирани в хабилитационния монографичен труд със заглавие „Криминогенни ситуации при умишлените престъпления“, издаден от УИ на ВСУ през 2024г. в общ обем от 271с. Ето защо, без да бъдат пренебрегнати

другите представени трудове, вниманието в настоящата рецензия ще бъде насочено преди всичко към анализ на качествата и научната стойност на монографията.

2. Данни за кандидата.

От представения европейски формат на автобиография е видно, че доц. д-р Галина Димитрова Ковачева е родена на 04.09.1976г. в гр. Варна. В периода от 1994г. до 1999г. тя успешно е завършила магистърска програма „Право“ в ИУ гр. Варна. След проведено обучение като докторант във ВСУ, през 2012г. успешно е защитила дисертация на тема „Превенция на престъпността на непълнолетните“, като е придобила образователната и научна степен „доктор“ по научната специалност „Криминология“. През избрана и в момента заема академичната длъжност „Доцент“. Наред с това от близо година доц. Ковачева е назначена на академичната административна длъжност ръководител на катедра „Наказателноправни науки“ на ЮФ. Тя владее на относително високо ниво руски език, както и английски език, за който притежава и съответен документ за комуникативни знания и умения на ниво B2. Притежава също технически умения и компетенции, използвайки системите Майкрософт офис, Интернет, Гугъл мийт и др. Наред с това от 2007г. тя членува в Българската асоциация по криминология, а от 2010г. – в Съюза на учените – гр. Варна.

Обща характеристика и оценка на научната продукция на кандидата.

Във връзка с участието в конкурса за придобиване на академичната длъжност „професор“, кандидатът е представил в отделни приложения различни видове необходими документи, включително два списъка. Първият съдържа 13 заглавия на публикациите, които подлежат на рецензиране, а вторият обхваща цялостната публикационна дейност от около 50 заглавия на доклади, статии, студии и монографии.

От заглавията на научните материали от общия списък се добива информация за научните търсения и за постигнатите академични резултати. Те са в максимално широк диапазон от предметния обхват на науката Криминология. Интерес представляват темите относно : т. нар.

корпоративна престъпност ; стигматизацията и престъпното поведение ; криминологични проблеми при непълнолетните ; дигитализацията и съвременната престъпност ; приложимостта на онлайн медиацията при киберпрестъпленията ; превенцията на киберпрестъпността ; криминогенните ситуации при някои видове умишлени престъпления и др.

Към общата характеристика на цялостната научна продукция на кандидата трябва да се добави, че тя е достатъчно позната и известна в криминологичната, както в наказателноправната доктрина и в съдебната практика. За това свидетелства и приложената справка за установени цитирания с пълно библиографско описание на цитираните публикации и цитиращите ги автори в техните научни трудове. От справката е видно, че до този момент са известни общо 18 цитирания на публикации от доц. Ковачева в трудовете на известни автори, като напр.: д-р Боян Велчев, проф. д-р Юлиана Матеева, проф. д-р Адриана Андреева, доц. д-р Р. Илкова, доц. д-р Иван Ранчев, доц. д-р М. Лечева и много други. В същата справка е отразено, че на трима чуждестранни докторанти, които успешно са защитили докторски дисертации, доц. Ковачева е била научен съръководител. Споменатите, както и други данни отразяват изпълнението на минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ. Съгласно предвидените показатели и след тяхното изчисляване се оказва, че общият брой точки е напълно достатъчен за заемане на академичната длъжност „Професор“.

В друг документ е отразена и учебно-педагогическата дейност на кандидата. Посочено е, че работейки на трудов договор към катедрата „Правни науки“ и към катедрата „Наказателноправни науки“ /която отскоро ръководи/, през последните пет години тя е имала достатъчно висока учебна натовареност, включваща лекционните курсове по задължителните и избираемите предмети: Криминология, НИП, Престъпност при непълнолетните, както и учебната дисциплина Организирана престъпност.

Във връзка с отбелязаното до тук може да се обобщи, че цялото научно творчество на кандидата, като количество и като качество е повече от достатъчно. То се възприема с интерес от доктрината и съдебната практика, защото се характеризира със собствен оригинален стил на изложение на проблематиката, а също и със задълбоченост и концентрирана научна мисъл, без да се проявява излишна обстоятелственост. Отделно от това трябва да се

посочи, че не само в представените по конкурса публикации, но и в цялото научно творчество на кандидата липсват данни за плагиатско взаимстване.

. Съдържание и приноси в хабилитационния труд на кандидата.

Научните приноси на кандидата, които са многобройни и разнообразни, се установяват след обстойно и задълбочено запознаване с представените за участие в конкурса публикации.

А. Измежду тях, преди всичко трябва да се обърне внимание на монографичния труд със заглавие „Криминогенни ситуации при умишлените престъпления“. Той е издаден през тази година в посочен по-горе общ обем от 271 страници, като броят на цитиранията под линия е 252, а библиографията включва 243 заглавия от наши и чуждестранни автори. Структурно монографията е изградена според класическите критерии и включва Увод, Три глави и Заключение. Накрая е приложен списък с използвани източници. Съдържанието във всяка глава е подразделено на параграфи, а те на точки и подточки. Всички обособени съставни части на изложението са назовани с отделни заглавия, което определя и неговата яснота и прегледност. От друга страна, във връзка с представените от кандидата резюмета на трудовете по конкурса /и особено по отношение на монографията/ прави впечатление и специално трябва да се подчертае умението на автора да представи кратко, ясно и предметно академичното съдържание на своите конкурсни творби.

Уводът е наситен и синтезиран, като се определя значимостта на проблема за криминологичните ситуации и нуждата от неговото обстойно и допълнително изясняване. В увода се посочват също и целта и структурата на

Глава първа е общотеоретична и базова, в която са анализирани криминогенните ситуации като научен проблем, включително и предвид становищата на многобройни наши и чуждестранни теоретици. Първият параграф е посветен на същността и диалектиката между категориите „ситуация“ и „престъпление“. Във връзка с това в отделни точки се посочват методологията и методиката на изследването; прави се разграничаване между житейска и конфликтна ситуации, което логично води до пораждаване на криминогенната ситуация с анализ на нейната същност и значение. Направените разграничения и уточнения са дали основание на автора да

я

т

а

представи свое пространно определение за категорията криминологична ситуация.

В следващия § 2. са разгледани съдържанието и динамиката на криминогенната ситуация, както и нейните видове. Изследвани са три фази на динамиката и са обособени два основни вида критерии: първо, според съдържанието на ситуацията и второ, според вида на самото престъпление. Последният § 3. е посветен на важния и фундаментален проблем за криминогенната ситуация по повод на нейното съотношение с причинността, при което първата категория има значение само на възможно условие за извършване на конкретния вид престъпление, преди да е започнало неговото външно проявено изпълнение.

Глава втора на монографията има по-практическо съдържание, понеже на базата на предходно интерпретираните теоретични положения, са изследвани в конкретен план криминогенните ситуации при общо шест вида класически умишлени престъпления: три вида против личността – убийство, средна и тежка телесна повреда и изнасилване, както и три вида престъпления против собствеността – кражба, грабеж и измама. Изложението е разположено в § 1 и § 2 на главата. Във всеки от тези параграфи е отразено проведеното статистическо изследване за разпространението на съответния вид престъпление на територията на РБ през последните няколко години. За анализа на конкретните криминологични ситуации са дадени примери от проучени мотиви по наказателни дела от общ характер и е обърнато внимание на някои специфики. Получената информация е много богата и интересна, като в края на всеки пункт са представени обобщени изводи, които по същество представляват насоки за разработване на адекватни мерки за превенция и контрол.

Последният § 3 визира видове криминогенни ситуации с оглед на тяхното съдържание. Те са диференцирани и интерпретирани в четири отделни точки като: краткотрайни и продължителни; опростени и усложнени криминогенни ситуации; такива предвид на техния източник на формиране; и накрая са видове ситуации, обособени с оглед характера на въздействието им за натиск върху личността.

Заключителната трета глава на монографията е озаглавена „Криминогенните ситуации и противодействието на престъпността“. Тази

глава има важно практическо значение, защото на базата на общотеоретичните и емпиричните изследвания, направени в предходните глави на монографията, се посочват възможностите за превенция и контрол при разгледаните общи и специфични криминогенни ситуации по повод извършване на всяко от умишлените престъпления против личността и против собствеността. В първия параграф се акцентира върху подходите за превенция и контрол, които са свързани с въздействие върху криминогенните ситуации. В отделни точки те се разглеждат : като безусловно необходима част в областта на превенцията; като свързани с определени подходи за превенция ; за тяхната роля при т.нар. ситуационна превенция на престъпността, дефинирана и анализирана от автора; за контролът върху престъпността, посредством необходими въздействия върху елементи на криминогенните ситуации; а също и за използване модела на публично-частното партньорство за превенция и контрол.

Особено важно значение има следващия § 2, защото съдържа авторовия модел за оказване на определено влияние върху криминогенните ситуации. Във връзка с това първата точка на параграфа основателно предлага създаване на информационна база данни, като подсистема към АИС „Интегрирана регионална полицейска система“ /ИРПС/. Като продължение на тази идея, следващата втора точка съдържа 12 разработени основни профили на криминогенни ситуации при предходно разгледаните отделни видове умишлени престъпления. В отделна точка са предложени също и някои стратегии за превенция и контрол спрямо визираните престъпления против личността и против собствеността.

Накрая, в относително краткото, но концентрирано **заклучение**, се изразява авторовото становище, че изучаването на криминогенните ситуации трябва да бъде част от бъдещото развитие на криминологичната наука, като няма пречки тази тематика да се обособи в неин самостоятелен дял.

Б. По повод отбелязване на **приносите в монографията**, преди всичко трябва изрично да се посочи, че **разработената тема е особено значима и актуална**. Същевременно това е тема, по която отсъства пълно и самостоятелно монографично изследване, т.е. трудът представлява първото у нас относително цялостно и комплексно съчинение, посветено на

криминогенните ситуации при някои от най-тежките или разпространени у нас умишлени видове престъпления. От друга страна, следва да се акцентира и върху обстоятелството, че темата е изключително трудна и сложна, защото засяга основни теоретически положения от криминологията и от наказателното право. Самото изясняване на същността и многобройните елементи на криминогенната ситуация и нейните видове и проявни форми, се характеризира с изключително разнообразие, динамичност и променливост, което би било сериозно предизвикателство за всеки изследовател.

След задълбочено запознаване с монографичния хабилитационен труд „Криминогенни ситуации при умишлените престъпления“, може да се обобщи, че и като цяло и във всяка от трите му глави се съдържат **многобройни приноси с различна тежест и значение**. Нещо повече, може да се твърди, че монографията е едно новаторско съчинение и научно събитие, които не се срещат често в криминологичната наука. В този смисъл основният и фундаментален принос на автора се състои в представяне на една по-различна гледна точка и на нов подход за осмисляне и анализиране естеството и значението на криминогенните ситуации.

Във връзка с посочване на **приносите с по-конкретен характер**, бих се присъединил към изтъкнатото в приложената от автора справка. Някои от приносите бяха вече отбелязани в предходните страници от рецензията. Все пак, необходимо е да се споменат изрично като приноси следните: становището на автора за понятието „криминогенна ситуация“ ; съпоставката на понятието за криминогенната ситуация с понятията „механизъм на престъпно поведение“ и „механизъм на престъплението“ ; дванадесетте основни профили, посочени в гл. трета ; изследването за мястото на криминогенната ситуация в причинния комплекс на престъплението ; емпиричното изследване в гл. втора ; изследването на категорията „трети лица“ ; изложението в гл. трета относно противодействието на престъпността ; предложението за създаване на база данни за криминогенните ситуации и др.

. Кратък преглед и оценка на другите публикации.

От останалите представени за рецензиране 12 публикации, внимание привлича учебникът със заглавие „Превенция на киберпрестъпността“,

издаден през 2024г. от УИ на ВСУ. Разбира се, наред с другите научни интереси на кандидата, този учебник свидетелства за стремежа да се акцентира върху модерната и съвременна престъпна дейност, чийто отрицателни ефекти произтичат от появата и развитието на съвременните електронни системи и технологии. Учебникът включва 14 теми, разположени в два раздела, а също и терминологичен речник, използвана литература, национални нормативни актове, стратегически документи, международни актове, както и интернет източници.

Този учебник е ценен, защото осигурява необходими знания за обучение на студентите в два бъдещи криминологични курса – за превенция и за противодействие на киберпрестъпността. Без да е бил практически приложен, може да се прогнозира, че този учебник, като абсолютна криминологична новост у нас, ще предизвика огромен интерес не само в обучаемите, но и във, всички любознателни читатели.

Другите публикации на кандидата са също достатъчно интересни и съдържат не малко новости. Тук само ще спомена някои от тях с показателни заглавия като например : статията „Някои ефекти от дигитализацията върху съвременната престъпност“; „Ролята на съдебната практика в превенцията на престъпността“; „Конфликтът във взаимодействието между престъпника и жертвата и институтът на медиацията“; „Приложимост на онлайн медиацията при конфликти от киберпрестъпления“; Необходимостта от специалност “Противодействие на киберпрестъпността“ в съвременното интердисциплинарно образование /в съавторство/; Киберпрестъпността – актуален проблем на съвременното юридическо образование /в съавторство/ и др.

. Бележки и препоръки.

Трябва да се спомене, че макар хабилизационния монографичен труд да се отличава с новаторство, оригиналност и задълбочен анализ, това неминуемо може да предизвика специалистите, особено в областта на наказателното право, да отправят някои критични бележки и препоръки, които евентуално да се съобразят при бъдещо прецизиране на монографията, по повод на нейното следващо издание.

Ще започна с това, че установявам повтаряща се от предходния конкурс неточност, свързана със заглавието на монографията. Оказва се, че в случая

то е прекалено широко изразено и на практика не отговаря на по-тясното - в изложението. И това се е получило от употребата на ненужно членуване в заглавието, където е заявено, че се визират криминогенните ситуации при **умишлени** ТЕ престъпления, т.е. едва ли не при всичките им многобройни видове, с различен характер и степен на обществена опасност. Докато в изложението на рецензираната монография става дума само за шест вида престъпления, по три срещу личността и против собствеността и ако се заличи посоченото членуване в заглавието, нещата си идват на място.

Прави впечатление, че при анализа на темата недостатъчно се използват понятия и теоретични положения от наказателното право. Например работата би допълнително спечелила, ако бяха дозирано използвани категориите престъпление ; деянието и неговото значение /структура, фази, видове, общественоопасни последици, причинна връзка/, вината, стадияте, съучастиято, усложнената престъпна дейност /всички видове и особено съставното престъпление, а не само коментираното продължавано/ и др.

Струва ми се, че изложението относно „третите лица“ /с.57и сл./ може да се разшири и усъвършенства, като се уточнят някои хипотези, а именно дали /освен свидетели очевидци и др./ това могат да бъдат и лица, които не са съучастници, но са свързани с бъдещото конкретно престъпление, чрез формирано решение за извършване на последващо престъпно деяние, което би представлявало лично или вещно укривателство или недоносителство или допустителство /т. нар. форми на прикосновеност/.

Накрая, може да се отбележат и някои положения, които ако се отменят или подходящо се редактират, може да повишат стойността на изложението. Например на с. 47 безкритично се подкрепя едно ненаучно виждане на Антонян, че вината е причина за престъплението, а последното като деяние винаги има обективен характер и не включва субективната категория „вина“. На с. 90 не се разграничава предмета от средството на престъплението. Средството е винаги /движима/ вещ, която може да се отнеме в полза на държавата съгл. условията на чл. 53 НК и това понятие следва да се използва в изложението. И накрая, на с. 29 горе, с. 65, с. 92 и на други места, считам че неудачно се употребява съчетанието „престъпен замисъл“, което поначало не присъства в НК и в наказателната теория, поради вътрешното му противоречие.

. Лични впечатления от кандидата.

Тези впечатления се създадоха и съществуват и до момента след 2019г., когато по стечение на обстоятелствата бях избран за рецензент по конкурса за редовен доцент по криминология във ВСУ, където тогава успешно участва д-р Ковачева. Наред с приносите и другите положителни моменти, бяха направени и някои общи бележки и препоръки към представения хабилитационен труд. Днес отново съм рецензент в конкурса за професор на ВСУ, където доц. Ковачева участва, и наред с преките ми рецензентски задължения, имам основание да споделя и личните си впечатления от кандидата. За мен е много радостно да установя, че през последните 5 години са настъпили важни положителни промени в творческото развитие на кандидата. При сравнение с предходния творчески период, сега новите публикации на автора впечатляват със стегнатия, предметен, аналитичен и задълбочен стил на изложение. За мен разликите са достатъчно определящи и категорично показват, че кандидатът е достигнал научно-творчески върхове, които съответстват на изискванията за заемане на академичната длъжност „професор“.

. Заключение.

След изложеното до момента, искам категорично и безусловно да заявя отново, че кандидатът по конкурса доц. Галина Димитрова Ковачева **напълно отговаря** на изискванията на чл. 29 и сл. от ЗРАСРБ и на чл. 60 и сл. от ППЗРАСРБ и вътрешните правила на ВСУ, относно условията и реда за заемане на академичната длъжност „ПРОФЕСОР“. Ето защо, като **давам висока положителна оценка на качествата и творческо-преподавателската дейност на кандидата**, се надявам и останалите членове на научното жури да я споделят. Моля също журито да предложи на академичния съвет на ВСУ „Черноризец Храбър“, да **избере доц. д-р Ковачева на академичната длъжност „Професор“ в професионално направление 3.6 Право, по научната специалност Криминология.**

2024г.

Рецензент : .....

Гр. Варна

/проф. д-р Румен Владимиров/